

PAPER DETAILS

TITLE: KUN MIATYANK (KIPÇAKÇA OTÇE NAS) VE KIPÇAK SAYISMACALARI (ISTVAN MONDAKI KONGUR'UN INCELEMELERİ TEMELİNDE)

AUTHORS: Raushangül MUKUSHEVA

PAGES: 141-149

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/406375>

KUN MİATYANK (KIPÇAKÇA OTÇE NAŞ) VE KIPÇAK SAYIŞMACALARI (İŞTVAN MONDAKİ KONGUR'UN İNCELEMELERİ TEMELİNDE)*

*Raushangül MUKUSHEVA***

Macaristan'daki Kıpçak folkloru hakkında söze başlamadan önce, Kıpçakların Macaristan'a nasıl geldiklerini anlatmak doğru olacaktır. Macaristan'da Kıpçaklara *Kunlar*, *Kumanlar* adları verilmektedir. İlmi literatürde “Kun” adlandırması, sıkça yer almaktadır. Bizim *Kun* adıyla bildiğimiz halk, dokuzuncu asırda Batı Sibirya bozkırlarında Kıpçak adıyla bilinmekteydi. 11. asrın ortasında İdil'den geçerek, Oğuzları batıya doğru sıkıştırdılar. Öncü birlikleri Rus Knezliğinin sınırlarına 1055 yılında ulaştıktan sonra, onlarla 1061 yılında savaştılar. Yavaş yavaş ilerleyerek, 1068 yılında Çerginov bölgesinde, 1071 yılında Kiev Knezliğinin güneybatı sınırında savaşıp 1078 yılında da Adriyanapol'a sürekli saldırdılar. 11. asrın sonuna doğru, Tuna'nın aşağı bölgesini yağmaladılar. Bu zamandan başlayarak, Don ve Dinyeper kıyısındaki önemli yerlerin en büyük bölgesine hakim oldular. İdil'den Tuna'nın aşağı kısmına kadar boylar birliğini, Moğol istilası karmakarışık etmiştir. 1223 yılında Halka ırmağı yanındaki kanlı savaşta kırıgına uğrayarak onların büyük bir bölümü Karpatlar ve Moldovya düzlüğüne sıkışmıştır. Bir bölümü Hristiyanlığı kabul etmiştir. Moğolların 1239 yılında tekrarlanan istilalarından dolayı Macaristan'a kaçmışlardır.¹

Liderleri Kötön, IV. Bela'ya elçilerini göndererek halkıyla beraber Macaristan'a göçmek için izin ister. İzin aldıktan sonra 1239–1240 yıllarında, 40 bin kişiyle birlikte göç eder. Kunlar, oradaki yerleşik halka ve yeni medeniyete uyum sağlayamadılar. Sebebi, yerleşik halkların onları, Tatarların (Moğolların) komşuları diyerek güvenilmez kabul etmeleridir. Moğolların ön siperlerinden yakalanan esirlerin arasında, Kun dilinde konuşanlara da rastlanmıştır. Eski şüpheleri güçlenen Macarlar, Kötön'ü öldürürler. Buna kızan Kunlar, ülkeyi mahvederek Macaristan'dan güneye doğru ilerlerler. Tatar istilasından sonra IV. Bela, onları geri çağırıp, Tisa'ya yakın Köröş, Maroş, Temeş ırmaklarının yanına yerleştirmeye çalışır. Bu geniş bölgede serbestçe konup göçmeye, eski geleneklere göre hayat sürmeye izin aldıktan sonra bir de Aksüyeklerle birlikte eşit ayrıcalıklara da sahip oldular. Bu yapılara karşılık, Hristiyanlığı kabul etmek zorundaydılar. Dini yaymak için dominikan keşişleri gönderilmiştir. Bela, ülkenin kuvvetinin azalması sebebiyle, Kunların askeri gücüne muhtaç olur; bu sebeple de Kumanlarla ilişkilerin iyi olmasını ister. Bu amaçla oğlunu, bir Kun kıızıyla evlendirir. Bu, ülkedeki Kun etkisinin güçlenmesine büyük katkı yapmıştır. Bela, oğlu Istvan'ı 1246'da tahta oturtup onunla hâkimiyetini bölüşür. Bu, Kunlarla ilgili güvensizlikten doğan gerginliği de beraberinde getirir. Istvan, onları kendi yanına çekmek için el uzattığında Bela, Papa'dan puta tapınan Kunları yola getirmek için yardım ister. Bela, tahtta uzun süre oturmuş ve 1270 yılında ölmüştür. Oğlu da ondan iki yıl sonra ölür. Istvan'ın sağ kalan oğlu ile dul karısı, isyancıların eline düşer ancak kanlı bir mücadeleden sonra onlar serbest bırakılırlar. 1272 yılında Laslo'yu tahta oturturlar. IV. Laslo'nun, “Kun Laslo” şeklinde adlandırılması boşuna değildir. Bunun sebebi sadece, onun anne tarafından Kun olması değildir. Kunların geleneklerini kabul etmiş ve resmî şekilde Andjuy İzabelle ile evlenmesine rağmen, Kun geleneklerine göre de Kun soyundan üç kadın almıştır: Ayduva (Edua), Kupçeçe, Mandola. Bu davranışlarıyla kiliseyi karşısına alır. Sonunda Papa, Kumanları bir düzene sokmak amacıyla ülkeye vekillerini gönderir. Hunların yerleşik hayata geçmesi ve Hristiyanlığı kabul etmelerinin gerekli olduğu, bununla birlikte geleneksel kıyafetlerini giyerek Aksüyeklerle benzer hukuka sahip olarak Kun yöneticilerinin Macar hükümdarının veliahtı olması gerektiği kararına varır. Kunlar, Teten'deki halk toplantısında buna razı oldular fakat bunu hayata geçiremediler. Hepsisi eskisi gibi kaldı, önceleri Laslo onları kolladı. Sonra buna razı gelmeyen vekilleri Kunlar yakaladılar. O zaman Laslo da yakalandı, böylece yeni anlaşmalar başladı. Laslo, Kunların önemli

* Makalenin orijinali Kazak Türkçesi'dir. Başlığı “Kun Miatyáńk” (‘Кун Миатя́нк’ қыпшақша ‘Отче наш’) және қыпшақ санамағы (Иштван Мандоки Қоңыр зерттеулері негізінде) şeklindedir.

** Dr., Szeged Üniversitesi, Altayistik Bölümü Kazak Türkçesi Okutmanı, Szeged-Macaristan.

¹ Györfy György, “A magyarság keleti elemei”, *Gondolot*, Budapeşt 1990, s. 201.

isteklerini yerine getirmeye çalıştığı zaman, Kunların bir bölümü ayaklanıp Balahiya'daki Kunları yardıma çağırdılar. Tisa'nın yukarı bölümünü tamamen kırdılar. 1280 yılındaki bu vuruşmada, Kunlar padişahın askerlerine yenildiler ve birçoğu Balahiya'ya döndü. Geri kalanlar ise Macaristan'da yerleşik hayata geçtiler ve Hristiyanlığı kabul ettiler.² Bu döneme ait yazmalarda Nyöger (Nöker) sözüyle karşılaşılmaktadır. Bu, padişahın yanında askerlik yapan özgür Kun askerlerinin adlandırılmasıydı. Bu sözü, Gyula Nemeth Macar diline, Kıpçak dilinden girmiştir; Moğolcadan Kıpçak diline ise Farsça üzerinden geçmiştir şeklinde açıklamaktadır.³ Laslo bundan sonra da bazen dost, bazen düşman olduklarına bakmaksızın Kunlara karşı iyi niyetli olmuştur. Laslo'yu öldürdükten sonra ülkede Kunların etkisi birdenbire azalır. Kunların tamamen yerleşik hayata geçişleri, yüz yılı bulmuştur. Dilleri ise Istvan Mandoki Kongur'un söylediğine göre 17. asrın ortasına kadar korunmuştur. Bugüne kadar Macaristan'da Tuna ile Tisa arasında Kişkunşak (Küçük Kıpçak Yeri), doğuda Nagykunşak (Büyük Kıpçak Yeri) adlandırmaları vardır. Karsak şehri de Büyük Kıpçak bölgesinin merkezidir.

Macarca'da Kun dilinden kalan sözler temelde, savaşla ilgili askerlikle, silahla, göçebelikle ve hayvancılıkla ilgili sözlerdir.

Kun medeniyetinin bugüne ulaşan abideleri nasıldır ve onlar hakkında neler biliyoruz? Kun dili ve medeniyeti, birçok Macar âliminin, Türkologunun araştırmalarına temel olmuştur. Eski Kun dili abidelerini inceleyen, Gyula Mesaros'tur. Mesaros sadece yazılı abideleri, ilk olarak da Kıpçakça duayı, 18. asır sonunda ve 19. asrın ortasında kayda geçirilmiş, açıklaması zor metinleri incelemiştir. Bunun dışında, Macarca'daki Türkçe alıntı sözleri inceleyen Gyula Nemeth, Geza Barczy, Lajos Ligeti gibi âlimler, Kun dili hatıralarıyla ilgilenmiştir. Karsak'da dünyaya gelen Kıpçak medeniyeti ve dilinin büyük bilgini Istvan Mandoki Kongur'un eserleri, Macar Türkoloji araştırmalarına büyük yenilikler getirmiştir. Alimin ilmi çalışmaları hakkında Türkolog İştvan Vasary de şöyle demektedir: *“Kendisi Kıpçak olan Mandoki'nin Türk alemine olan ilgisi erken yaşlarda uyanmıştır. Mandoki nasıl işler yaptı, sonunda gerçek anlamda hangi eserleri bıraktı? İlmi çalışmalarını harekete geçiren güç, onun iç dünyası, Kıpçaklar ve Macar-Kıpçaklarla ilgili meselelerdir. Asya Türkleri ve özellikle Kıpçak Türklerinin onun ilgisini çekmesinin sebebi Macar halkının bir bölümü haline gelen Kıpçakların büyük atalarının Macar ovasına o taraflardan gelmiş olmasıdır. Bununla ilgili eserlerini üçe ayırıp ele almak mümkündür: 1-Kıpçak Türk filoloji ve etnografyası 2. Macaristan Kıpçakları 3. Macarların eski tarihi. Istvan Mandoki, bugüne kadar ulaşan metinler temelinde asıl metin olması muhtemel metni Kıpçak Türk dilinin özelliklerini eski haline getirerek yeniden kurgulamıştır.”*⁴

Istvan Mandoki Kongur, “Kun Dilinin Macaristandaki Abideleri” adlı eserinde, onları metin abideleri ve kopuk abideler şeklinde ikiye ayırmaktadır.

1. Kunlardan Kalan Metinler:

- Kun Mihatyank (Kıpçakça Otçe Naş)
- Halaş Türküsü
- Yemek Duası
- Selamlaşma, Şükran ve Teşekkür Duaları
- Çocuk Sayışmacaları, Şiirleri, Oyun Sözleri

2. Kunlardan Kalan Kopuk Hatıralar

Kun Kökenli Yer ve Kişi Adları:

- Kişkunşak ve Nagykunşak'taki yani bir zamanlar bu bölgelere bağlı olan yerlerdeki kişi adları ve yer adları gerçekten de Kunlardaki gibidir.

² Klara Sandor, *A magyar nyelv török yövevénszavai*, Szeged 1993, s. 80-81.

³ Gyula Nemeth, “Kun László kiraly nyögerei”, *MHU*, N. 49, s. 318.

⁴ Vászary István, “A turkológus Mándoky Kongur István”, *Köember állott a puszta (Tanulmánykötet Mandoki Kongur István emlékére)*, Budapest 2008, s. 11.

- b. Kişkunşak ve Nagykunşak'tan başka yerlerde bulunan fakat Kun kökenli olarak tespit edilen kişilerin soyadları, Kunların ad verdiği yerler, ırmaklar, kabartmaların Kunca adlandırmaları.

3. Macar Dilindeki Kunca Alıntı Kelimeler:

- a. Macar konuşma dilindeki Kunca alıntı kelimeler
b. Kişkunşak'ta, Nagykunşak'ta ve onlarla doğrudan komşu yerlerdeki Kun ağızları⁵

Kıpçakça Dua (Kun Miatyank), 16. asırda meydana gelmiş ve günümüze kadar ulaşan Kıpçak dilindeki tam metindir. Macar dilindeki "Miatyank" (Otçe Naş Duası) Kıpçak diline çevrilmiştir ve böylece "Kun Miatyank" şeklinde adlandırılmıştır. Kunlar, Reformat Hristiyanlığı kabul ettikten sonra metnin tam bir çevirisi yapılmıştır. Katolik metinde "Amin" önündeki "Sen barsın, bu küşti, bu şın iygi Tengri" şeklindeki ifadelerin olmadığını Juja Kakuk söylemektedir.⁶

Istvan Kongur Mandoki eserinde, Kıpçakça duanın en eski, en dolu örneği olan ve 1745 yılında Nagykunşaklı Varro Istvan ve Kişkunşaklı Nanaşi Yanoş'tan, Kollar'ın kaydettiği nüshayı, incelemelerinde temel almıştır.

1. Bezén attamaz ken ze kikte
2. szénlészen szen ádon
3. dösön szen küklön
4. nitziegén gerde ali kékte
5. bezén akomozne oknémezne ber gézge pitbütör küngön
6. il bézen ménemezne neszem bezdede jermez bezge utro gergenge
7. iltme bezne ol gyamanga
8. kútkor bezne al gyamanna
9. szen borszony bo kacsalli bo tson igyi tengere
10. ammen.⁷

Bu metin bu şekilde tahmin ediliyorsa da çok anlaşılır değildir. Bu tahrip edilmiş Kıpçakça duayı Mandoki, eski Kun diline aşağıdaki şekilde yeniden kurgulamıştır:

- biziñ atamız kimsiñ kökte
szentlensin sen[iñ] atıñ
düşsün sen[iñ] köñlüñ
neçik kim jerde alay kökte
biziñ ekmekimizni ber bizge büt-bütün künde
iltme bizni minimizni
neçik kim biz de iyerimiz bizge ötrü kelgenge
iltme bizni ol jamanga
qutqar bizni ol jamannan
sen barsiñ bu küçli bu çin iygi teñri amen.⁸

⁵ Istvan Mandoki Kongur, **A kun nyelv magyarországi emlékei**, Karsag 1993, s. 31-33.

⁶ Zsuzsa Kakuk, "Mandoki Kongur István: A kun nyelv Magyarországi emlékei Retsentsiya", **Keletkutatás**, Budapest 1994, s. 82.

⁷ Istvan Mandoki Kongur, **age**, s. 45.

⁸ Istvan Mandoki Kongur, **age**, s. 68.

Mandoki'nin yeniden kurguladığı metnin, Kazakça çevirisine ihtiyaç az olsa da onu aşağıdaki şekilde gösterebiliriz:

Bizdiñ atamız kimsiñ kökte
Sentlensin seniñ atıñ
Tüssin seniñ köñliñ
Neşik jerde solay kökte
Bizdiñ nanımızdı ber bizge büt-bütün künde
Yelt (al) bizdiñ minimizdi
Neşik biz de iyirmiz bizge karsı kelgenge
Yeltbe bizdi ol jamangä,
Qutqar bizdi ol jamannan
Sen barsıñ bu küşti bu şın téñiri émin.

İkinci kısımdaki “*Sent*” Macar kelimesi, evliya anlamına gelmektedir. Ona Kıpçakça “-len” fiil yapım eki, “-sın” emir eki ilave edilmiştir. *Sentlensin*, *kutsallaşsın* anlamına gelmektedir. Cümlelerdeki özne ve yüklemlerin yeri de Macar dilinin kurallarına uygun olarak değişmiştir. “*Senin atın sentlensin*”, yerine “*Sentlensin seniñ atıñ*” kullanılmıştır. “Elt bizdiñ minimizdi” mısrasında “elt” sözü, “al-” anlamına gelmektedir. “*Sen barsıñ bu küşti bu şın iygi Teñri*” kısmı, Kıpçakça değildir. Macar dili kurallarına uyum sağlamıştır. “*Menmin*”, Macar dilinde “*Men barmın*”, “*sensiñ*” ise “*sen barsın*” olmaktadır. Bu yüzden “*sensiñ*” Macarlaşarak “*Sen barsıñ*” olmuştur. Kıpçakça duada, Kunların diline Macar dilinin etkisi açıkça görülmektedir. Kodeks Kumanikus varyantında ise Kıpçak dilinin kuralları korunmuştur.

Atamız kim köktä sen
alıñlı bolsun seniñ atıñ
kelsin seniñ xanlıxıñ
bolsun seniñ tilemegiñ
neşik kim köktä alley yerdä
kündegi ötmäkimizni bizgä bugün bergil
dayı yazuqlarımizni bizgä boşatqıl
neşik biz boşatır-biz bizgä yaman etxenlergä
dayı yekniñ sınamaqına bizni küvürmägil
basa barça yamandan bizni qutxarıl⁹

(Kodeks Komanikus)

Mandoki'nin eserinin sonuçları içerisinde en önemli ve en başarılısı, Kıpçak sayışmacalarının yeniden kurgulanmasıdır. Bunun ardından Kıpçak sayışmacaları çözümlenmiştir. Bu eserin yeniliği de çoktur. Cesur filolojik fikirlerle dolu güzel bir kısımdır. Anlaşılmadığı için tahrip edilmiş, karıştırılmış sayışmacaları dil kurallarına bağlı olarak yeniden canlandırıp, diğer Türk boylarının ona benzer sayışmacalarıyla karşılaştırmıştır. Metinler bozuk olduğu için “Halaş Türküsü” ve “yemek duası”nı belli bir düzene sokma çalışması çok başarılı olmamıştır.¹⁰

⁹ Géza Kuun, *Codex Cumanicus. Prolegomena*, Budapest 1880, s. XLIII-L.

¹⁰ Vasary İstvan, *agm*, s. 11.

Kongur, Macaristan'daki *Kuntsentmarton*, *Kunmadaraş* ile *Karsak Kışuysallaş* ahalisinden Kıpçak sayışmacalarının yedi varyantını derlemiştir. Bu sayışmacaların düzenlenmemiş halleri anlamsızdır. Sözcükler teker teker ele alındığında, Macar dilinde bir anlam ifade etmesine rağmen, bunlar bir araya getirildiğinde anlaşılır bir metin kurulamamaktadır. Sayışmacayı diğer Türk şivelerindeki, ilk olarak da Dobruca Tatarları ve Kazakça benzerleri temelinde, Kıpçak dilinde yeniden kurmuştur. 1968 yılı yazında, Dobruca'da Azaplar adlı Tatar (Romence Tatara) köyü kenarında su kıyısında oynayan küçük bir kızın ağzından derlenen sayışmacayı örnek vermektedir.

bir dedim birlew
eki dedim ekilew
úš dedim úšlew
dört dedim dörtlew
beš dedim bešlew
altı dedim alma
jedi dedim yalma
sekiz dedim selma [selma-Selma]
oquz dedim dolma
on dedim oymaq
qazantúpte qaymaq
úy aldında boz tana
qoltawada qayqana
alpaq malpaq
tabanlarî jalpak
qomşy köyge jeteiyim
seni makta ketiyim¹¹

Bunun Kazakçası şu şekildedir.

Bir dedim birev
Yeki dedim yekev
Üş dedim üşev
Tört dedim törtev
Bes dedim besev
Altı dedim alma
Jedi dedim jalma
Segiz dedim Selma
Toğız dedim tolma
On dedim oymaq

¹¹ İstvan Mandoki Kongur, *age*, s.79.

azan t   te aymak
   y adlinda boz tana
 oltabada ayana [ayana-Nogay dilinde uymak]
 Alp  -malp  
 Tabandarı jalp  
 K  r  i avıl  a jeteyin
 Seni mat  ap keteyin.

Mandoki'nin verdiği metinle benzer bir sayı  macayı, Ignas Kuno   1915 yılında Tatar esirlerden derlemiştir. Bu Kırım-Tatar sayışmacasının metni, Dobruca Tatar metni ile hemen hemen aynıdır. Sadece *birlew* kelimesi yerine *birlau*; *ekilew* kelimesi yerine *ekilau* kullanılmaktadır. Yani *–lew* eki, Kırım Tatarlarının dilinde *–lau*'dur. Bundan sonra Kırım-Tatar sayışmacasının metni de şu şekilde eklenmektedir.

buzdan taymaq
   ir ara qaymaq
   il   il baraq
 qap  i art  nda qaynana
 qaynanan  n nesi bar
 s  yir  i  n sesi bar

Halbuki, Mandoki'ye ilk olarak Kazak sayı  macası yardım etmiştir. 1976 yılında Kazakistan'a araştırma seyahati için gittiğinde, Kazak sayı  macasını bulmuştur. Sonuçta Mandoki, Kıpçakça sayı  macayı   u şekilde yeniden kurmuştur.

<u>Kun Sayı��macası</u>	<u>Mandoki'nin Kurgulaması</u>	<u>Kazak Sayı��macası</u>
b��rem b��l��	Birim bilew	Bir degenim–bilev,
��kem ��g��	Ekim egew	Yeki degenim–yegev,
��csem ��sz��k	���im ��zik	���i degenim – ��ski,
kertem	t��rtim t���ek	T��rt degenim – t��sek,
becs��m becsek	be��im be��ik	Bes degenim – besik,
��llam hasad	alt��m a��ik	Altı degenim – ası��,
csettem csetteg	jetim ?	Jeti degenim – jelke,
szegzem szenneg	segizim senek	Segiz degenim – serke,
togzom torcog	toguzum torsuq ¹²	To��ız degenim – tor��a,
h��nom hagyta ¹³		On degenim – oyma��,
		On bir kara jumba�� ¹⁴

¹²   stvan Mandoki Kongur, **age**, s. 90.

¹³   stvan Mandoki Kongur, **age**, s. 74.

¹⁴   . Ahmetov, **Kazak Balalar Edebiyeti**, Almatı 1974, s. 25.

Kazak sayışmacasının dışında, Mandoki'nin yeniden kurgulamasına Karaçay sayışmacası önemli katkıda bulunmuştur. I. Dünya Savaşı'nda esir düşüp, Kafkaslarda kırk yıl yaşayıp, atmışlı yılların ikinci yarısında Macaristan'a geri dönen Nagykuşak'lı Hödie İştvan, Karaçay ve Kumuk Türkçelerini ana dili seviyesinde öğrenmiştir. Âlim, bu şahıstan Karaçay sayışmacasını derlemiştir.

birden bileü
ekiden egeü
üçden üçgül
törten töngök
bešten besik
altıdan aşıq
jetiden qaşıq
segizden senek
toguzdan toqmaq
ondan oymaq
buzdan taymaq
abbel bilim
çiqsın tilin¹⁵

Hâlbuki *üşim üski* ya da *üşkil* değil, *üş degenim üzik* şeklinde düzenledi. Sebebi, Kun sayışmacalarının fonetiği “*üsök*” sözüne uygun gelmektedir. Onu *üskige* ya da *üşkilge* şeklinde değiştirmeyi, Mandoki fazla buluyordu. Diğer taraftan *üzik*, daha sonraki kısımdaki *tösek*, *besik* kelimeleriyle de uyumludur. Bunun yanında, göçebe Kıpçakların keçe çadırının “*üzik*”inin sayışmacaya girmesi oldukça inandırıcıdır. Mandoki, Kun sayışmacasındaki “*jeti*”ye eşlik edecek sözü de şekillendirememiştir. “*Segizim senek*” denilmesinin sebebi ise Kun sayışmacasının iki varyantında “*sennek*, *senne*” olan –*ne* sesli sözlerdir. Karaçay sayışmacasındaki “*segizden senek*” şeklindeki kısım, onun fikirlerini sağlamlaştırmaktadır. Nogay-Karaçay dilinde “*sennek*” kelimesi “*dirgin*” anlamına gelmektedir.

Dokuzuncu kısım “*dogzam tortsog*” adı geçen Kazak sayışmacasında “*torka*” ve Karaçay sayışmacasındaki “*tokmak*” birbirine uyum sağlamamaktadır. Mandoki, “*torsuk*” sözünü şekillendirmiştir.

hónom hagyta
gyürüm kapta
alcsık
balcsık
zencsık

qulunum qaçtı
juwur tapcı

¹⁵ İstvan Mandoki Kongur, *age*, s. 86.

sen çīq¹⁶

Mandoki'nin verdiği Kazak sayısmacasının bir varyantında, metnin son mısrası Macar dilinde “*te menj kr*” şeklinde yani, “*sen çık*” diyerek bitmektedir. Bunu bu şekilde söyleyişimizin bir başka sebebi de Kazakça sayısmacasının bir başka varyantının da bu şekilde sona ermesidir.

Birim – birim
Yekim– yekim
Üşim – üşim
Törtim – törtim
Besim – besim
Altım – altım
Avır baltam
kandı kalkam,
kırkıldavık,
kırman tavık
Olpiş-solpiş,
Sen kir, sen şık

Kun sayısmacasının ilk kısmından sonuna kadar ilk sözün iyelik çekimi (Macar dilinde de iyelik birinci tekil şahıs eki –m'dir.), Kazak sayısmacasında da yer almaktadır.

Birim bir,
Yekim yeki
Üşim üş,
Törtim tört,
Besim bes,
Altım altı,
Jetim jeti,
Segizim segiz,
Toğızım toğız,
Onım on,
On birim,
Onı tapşı,
Ay künim.¹⁷

Âlim, bu sayısmacayı, 1977 yılında Kazak bilimler akademisinin edebiyat ve sanat enstitüsünün el yazmaları arşivinden almıştır. Istvan Mandoki Kongur'un bu yeniden kurmalarının Kıpçak dili araştırmalarına büyük katkı yaptığı şüphesizdir. Âlim, düşüncelerinin tamamını yazıp bitirememiştir. Yine de sadece bu yenilikler bile Macar medeniyetinin bölünmez bir parçası olan Kun dili hatırlarının

¹⁶ İstvan Mandoki Kongur, **age**, s. 90.

¹⁷ İstvan Mandoki Kongur, **age**, s. 84.

önemini ortaya koymuş, onların Macar tarihi ve ruhî mirasındaki yerini tespit etmiş ve yapılacak yeni araştırmaların yolunu açmıştır.

Aktaranlar: Bülent BAYRAM*-Alfiya ZHAMAKİNA**

Kaynaklar

- 📖 AHMETOV Ş., **Kazak Balalar Edebiyeti**, Almatı 1974.
- 📖 GYÖRFY György, “A magyarság keleti elemei”, **Gondolat**, Budapest 1990.
- 📖 İSTVAN Vasary, “A turkológus Mándoky Kongur István”, **Köember állott a pusztán (Tanulmánykötet Mandoki Kongur István emlékére**, Budapest 2008.
- 📖 KAKUK Zsuzsa, “Mandoki Kongur István: A kun nyelv Magyarországi emlékei-Retsentsiya”, **Keletkutatás**, Budapest 1994.
- 📖 KUUN Géza, **Codex Cumanicus. Prolegomena**, Budapest 1880.
- 📖 MÁNDOKI Kongur István, **A kun nyelv magyarországi emlékei**, Karcag 1993.
- 📖 NEMETH Gyula, “Kun László király nyögerei”, **Mny**, No. 49.
- 📖 SÁNDOR Klara, **A magyar nyelv török jövevényszavai**, Szeged 1993.

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü.

** Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.